

نگاهی به ژاپن دوره ادو

براساس مجموعه نقاشی‌های چاپ چوبی اوتاگاوا هیروشیگه

پنج‌جاه و سه منزلگاه توکایدو

نسخه هوئی‌دو

پژوهش: سید آیت حسینی

انتشارات پرند

مرکز مطالعات ژاپن

Center for Japanese Studies

日本研究センター

● نگاهی به ژاپن دوره ادو براساس مجموعه نقاشی‌های چاپ چوبی اوتاگاوا هیروشیگه
پنجاه و سه منزلگاه توکایدو نسخه هوئی دو

● تألیف: سیدآیت حسینی (علی‌اکبر هاشمی دانشگاه تهران)

● مدیر هنری و طراح گرافیک: سعیدمدادی ● مدیر ژاپن: حسین امین (مقرانی) ● چاپ اول: بهار ۱۳۹۰
● پیراژه: ۵۰ نسخه ● چاپ: سوزن ● بخش: فقه و فلسفه ● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۵۵-۵۷-۳
● جستارهای ژاپنی: ۸ ● با همکاری مرکز مطالعات ژاپن: jstudies.ir ● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۵۵-۵۷-۳

● سرشناسه: حسینی، سیدآیت، ۱۳۶۱- ● عنوان و نام پدیدآور: پنجاه و سه منزلگاه توکایدو: نسخه هوئی دو/ تألیف سیدآیت حسینی ● همکاری مرکز مطالعات ژاپن ● مشخصات نشر: تهران: انتشارات پرند، ۱۴۰۰. ● مشخصات ظاهری: ۱۲۴ ص: (مصور (رنگی)) ۲۲۲ × ۱۴۷ میل ● فروست: جستارهای ژاپنی: ۸ ● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۵۵-۵۷-۳ ● وضعیت فهرست نویسی: فیبا ● یادداشت: بالایی: عنوان: نگاهی به ژاپن دوره ادو براساس مجموعه نقاشی‌های چاپ چوبی اوتاگاوا هیروشیگه ● یادداشت: کتابخانه: ص: ۱۲۴ ● یادداشت: نمایه: ● عنوان دیگر: نگاهی به ژاپن دوره ادو براساس مجموعه نقاشی‌های چاپ چوبی اوتاگاوا هیروشیگه ● موضوع: ژاپن -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی -- ۱۶۰۰-۱۸۶۸ م. -- مصور ● موضوع: Japan -- Social life and customs -- ۱۸۶۸-۱۶۰۰ م. -- مصور ● موضوع: Pictorial works -- ۱۸۵۸-۱۷۹۷ م. -- سفرها -- ژاپن -- مصور ● موضوع: Ando, Hiroshige -- Travel -- Japan -- ۱۸۵۸-۱۷۹۷ م. -- سفرها -- ژاپن -- مصور ● موضوع: Paintings, Japanese* ● موضوع: ژاپن -- سیر و سیاحت -- مصور ● موضوع: Pictorial works ● موضوع: نقاشی‌های ژاپنی ● موضوع: "Paintings, Japanese" ● موضوع: ژاپن -- سیر و سیاحت -- مصور ● موضوع: Pictorial works -- Description and travel -- Japan ● شناسه افزوده: مرکز مطالعات ژاپن ● شناسه افزوده: Center for Japanese Studies ● رده‌بندی کنگره: DS۲۲۷/۲ ● رده‌بندی دیویی: ۹۵۲/۰۲ ● شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۶۲۹۱۱ ● اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

● نشانی: تهران، خیابان آیتا، ...، خالقیانی، خیابان برادران شهید مظفر شمالی، نبش کجا، پلاک ۷، واحد ۲، تلف: ۸۸۹۱۰۳۸۱ ● وبسایت: www.parandepub.ir ● ایمیل: info@parandepub.ir ● اینستاگرام و توییتر: parandepub ● فروشگاه آنلاین: فروشگاه نشر پرند، www.parandepub.ir ● فروشگاه اینترنتی نیسوار: www.nisvar.ir ● فروش کتاب صوتی: سایت طاقچه، توار، فرا کتاب

فهرست

۶	پیشگفتار
۶	درباره مجموعه حاضر
۷	درباره اوضاع ژاپن در دوره ادو
۹	درباره جاده توکایدو و منزلگاه‌هایش
۱۰	درباره اوکی یونه
۱۱	درباره اوناگاوا هیروشیگه
۱۲	درباره فرایند تدوین کتاب
۱۴	نقشه جاده توکایدو
۱۶	پنجاه و سه منزلگاه توکایدو (تصاویر و شرح‌ها)
۱۲۶	پیوست ۱: اطلاعات منزلگاه‌ها
۱۳۳	پیوست ۲: دوره‌های تاریخی کشور ژاپن
۱۳۴	پیوست ۳: نمونه‌هایی از تفاوت‌های بین نسخه‌های مختلف تصاویر
۱۳۶	نمایه
۱۴۴	منابع و مأخذ

پیشگفتار

درباره مجموعه حاضر

جاده‌ای که شهر اِدو^۱ (توکیو^۲ امروزی) را به شهر کیوتو^۳ وصل می‌کرد توکایدو^۴ نام داشت. طول این جاده ۴۹۵ کیلومتر بود و مهم‌ترین جاده کشور ژاپن محسوب می‌شد. حکومت برای رفاه و آسایش مسافران و همین‌طور برای نظارت بر سفرها در طول این جاده پنجاه و سه منزلگاه^۵ ایجاد کرده بود. در نیمه‌های تابستان سال ۱۸۳۲ میلادی، شوگون^۶ یعنی بلندمرتبه‌ترین امیر سامورای^۷ و حاکم سیاسی و نظامی کشور که در اِدو اقامت داشت، مطابق رسم همه‌ساله، چند اسب زیبا و هدایایی دیگر آماده کرد و به همراه هیئتی بلندپایه برای امپراطور که در کیوتو زندگی می‌کرد فرستاد. از قضا، یکی از اعضای این هیئت اوتاگاوا هیروشیگه^۸ نقاش مشهور آن دوران بود.

هیروشیگه در راه رفت، مجذوب مناظر سفر شد و در هر منزلگاه منظره‌ای از زندگی مردم یا طبیعت را انتخاب کرد و طرح زد و در مسیر بازگشت از کیوتو به اِدو، طرح‌های خود را کامل کرد و دو سال بعد، نقاشی‌های خود از پنجاه و سه منزلگاه جاده توکایدو به‌علاوه دو تصویر از مبدأ و مقصد سفر را به ناشر سپرد. برای نقاشی‌ها مطابق روال آن زمان کلیشه چوبی

ساخته شد و این مجموعه به‌صورت چاپ چوبی (اوکی یونه)^۹ رنگی منتشر شد.

استقبالی که از این مجموعه شد خارج از حد انتظار و تصور بود و تمام نسخه‌های آن به فروش رفت و بارها تجدید چاپ شد؛ به حدی که خود هیروشیگه و هنرمندان بسیار دیگری به فکر تکرار این موفقیت افتادند و مجموعه‌های مشابه بسیاری از منزلگاه‌های توکایدو و سایر نقاط کشور تهیه کردند و نقاشی از جاده‌ها و منزلگاه‌ها و مناظر دیدنی به یک ژانر از نقاشی چاپ چوبی تبدیل شد.

هیروشیگه بعدها حدود ۳۰ مجموعه مشابه دیگر تهیه کرد که برخی از آن‌ها با همکاری نقاشان دیگر بوده است. با این حال، مجموعه اولی که هیروشیگه خلق کرده بود جایگاه بی‌مانندی پیدا کرد و به موفق‌ترین مجموعه نقاشی ژاپن در آن دوران تبدیل شد. این مجموعه وقتی به اروپا رسید تحسین هنرشناسان غربی را نیز برانگیخت و منبع الهام مهمی برای هنرمندان اروپایی شد. مجموعه نقاشی‌های چاپ چوبی «پنجاه و سه منزلگاه توکایدو» اکنون جزو گنجینه‌های ملی کشور ژاپن محسوب می‌شود.

صرف‌نظر از اهمیت هنری این مجموعه، تصاویر آن منبع ارزشمندی برای مطالعات فرهنگی و مردم‌شناختی درباره ژاپن دوران اِدو به شمار می‌آیند. تک‌تک تصاویر این مجموعه اطلاعات دست اول و مهمی درباره اقلیم و جغرافیای ژاپن و فرهنگ و زندگی مردمان آن در اختیار ما می‌گذارند.

با تماشای این تصاویر با موضوعاتی از قبیل سفر در ژاپن آن روزگار و دشواری‌های آن، ویژگی‌های جغرافیایی و آب و هوایی سرزمین ژاپن، زندگی مردم، روابط اجتماعی، آداب و رسوم، مشاغل، باورها و

درباره اوضاع ژاپن در دوره ادو

بسیاری از ایرانیان که به پیشرفت صنعتی و اقتصادی ژاپن علاقه دارند، راجع به دوران موسوم به «اصلاحات می جی»^۱ در تاریخ این کشور کنجکاو هستند و راز تبدیل شدن ژاپن از کشوری منزوی در شرق آسیا به یکی از غول‌های صنعتی و اقتصادی جهان را در این دوران جستجو می‌کنند. اما پژوهشگرانی که تاریخ ژاپن را مطالعه می‌کنند پیشرفت سریع ژاپن را مرهون فرهنگی می‌دانند که به مرور در طی قرن‌ها شکل گرفته بود. به‌ویژه نقش دوره ادو و زیرساخت‌های عمرانی، فرهنگی و اجتماعی ایجاد شده در این دوره را در پیشرفت ژاپن در قرن‌های نوزدهم و بیستم بسیار مؤثر می‌دانند. مجموعه تصاویر حاضر ما را با بسیاری از این زیرساخت‌ها آشنا می‌سازند.

دوره ادو از سال ۱۶۰۳ میلادی و از زمانی آغاز می‌شود که توکوگاوا ایهه یاسو^۲، نابغه سیاسی و نظامی با کنار زدن تمام رقیبان و دریافت حکم رسمی از امپراطور حکومت موروثی شوگون سالاری توکوگاوا^۳ را در امپراطور تأسیس کرد. این دوره در سال ۱۸۶۷ و با تخت نشینی امپراطور می جی^۴ و برجیده شدن بساط شوگون سالاری و سامورای‌ها به اتمام می‌رسد.

این ۲۶۴ سال که در تاریخ ژاپن با نام‌هایی مانند «دوره ادو»، «دوره توکوگاوا»، «دوره پیشامدرن» و «دوران نزدیک»^۵ شناخته می‌شود هم به لحاظ سیاسی و تاریخی و هم به لحاظ فرهنگی و هنری اهمیت بسیاری دارد. نقاشی‌های مجموعه حاضر در اواخر دوران ادو ترسیم شده‌اند و چهره شهرها و روستاهای ژاپن را در این دوره به خوبی نشان می‌دهند.

در ژاپن دوران باستان اربابان زمین دار برای محافظت از خود و زمین‌هایشان سربازانی را به خدمت می‌گرفتند

مناسک دینی، فرهنگ غذایی، پوشاک، معماری و بسیاری دیگر از جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی این کشور آشنا می‌شویم و همچنین اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع سیاسی ژاپن در آن دوران و سازوکارهای کشورداری و حکومت در دوران ادو به دست می‌آوریم.

پیش‌تر نیز مجموعه‌هایی از نقاشی‌های چاپ چوبی ژاپنی در ایران منتشر شده است. اما نکته بسیار مهمی که درباره این مجموعه و مجموعه‌های مشابه وجود دارد آن است که ممکن است رمزگشایی از اطلاعات فرهنگی و اجتماعی این تصاویر برای مخاطبان غیرژاپنی که با تاریخ ژاپن و فرهنگ دوران ادو آشنا نیستند چندان آسان نباشد.

برخی از صحنه‌هایی که در این تصاویر دیده می‌شوند برای اغلب مخاطبان غیرژاپنی به‌روشنی قابل درک نیستند یا ممکن است پرسش‌های بسیاری ایجاد کنند. برای دستیابی به فهم کامل تصاویر و درک جزئیات آن مخاطب نیاز به دریافت توضیحاتی درباره آنچه در تصاویر می‌بیند دارد. کتاب حاضر با هدف ارائه چنین توضیحاتی تألیف شده است.

در این کتاب تمام تصاویر مجموعه «پنجاه و سه منزلگاه توکایدو» اثر اوتاگاوا هیروشیگه را می‌آوریم و برای هر یک از تصاویر آن، درباره محلی که تصویر نشان می‌دهد، بناها، آدم‌ها، اشیاء و رویدادهایی که در تصویر دیده می‌شوند و نکات مهم مرتبط با اثر که در تصویر دیده نمی‌شوند، اما دانستن آن‌ها برای درک تصویر ضروری است توضیح می‌دهیم.

لازم به ذکر است که در این کتاب تنها به شرح نکات تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی درباره تصویرها می‌پردازیم و مسائل هنری و فنی نقاشی‌ها را به متخصصان آن حوزه واگذار می‌کنیم.